
Η κατηγορία εγγράφου apa: Μια γνήσια λύση L^AT_EX σε ένα σύγχρονο πρόβλημα προετοιμασίας κειμένου

Αθανάσιος Χ. Πρωτόπαπας

*Scientific Learning Corporation
Berkeley, CA, USA*

Η τυποποιημένη επικοινωνία μεταξύ επιστημόνων, βασισμένη κατά κύριο λόγο στη δημοσίευση άρθρων σε εξειδικευμένα περιοδικά (παράλληλα με τη λιγότερο «επίσημη» διαδικασία των συνεδρίων), αναγκάζει τους ερευνητές να προσαρμόζουν τα κείμενά τους στις απαιτήσεις των εκάστοτε επιμελητών, στοιχειοθετών, και τυπογράφων που παράγουν το κείμενο στην τελική (δημοσιευμένη) μορφή του. Οι ιδιόρρυθμες μέθοδοι και συνήθειες των κλάδων αυτών έχουν ως αποτέλεσμα επιθυμητές μορφές κειμένου που είναι σπάταλες, ακαλαίσθητες, και δύσκολες στην ανάγνωση και την κατανόηση. Για παράδειγμα, τυπικά απαιτείται η χρήση διπλού διαστήματος μεταξύ των γραμμών και παράθεση των σχημάτων και πινάκων όχι κοντά στο σημείο του κειμένου το οποίο επεξηγούν ή συμπληρώνουν αλλά στο τέλος, και συχνά χωριστά από τους υπότιτλους τους. Μια πιθανώς ακραία περίπτωση της μορφής αυτής παρατηρείται στο εγχειρίδιο προετοιμασίας κειμένων για δημοσίευση της Αμερικανικής Ψυχολογικής Ένωσης (American Psychological Association, εξ'ού και APA), όπου δίνονται λεπτομερείς οδηγίες όχι μόνο για τυποποίηση της επιμέλειας και στοιχειοθεσίας αλλά και για κάθε πιθανή λεπτομέρεια από τη φρασεολογία και τη χρήση συντομεύσεων μέχρι το πλάτος των περιθωρίων και αν οι υπότιτλοι των πινάκων προηγούνται ή έπονται του πίνακα!

Δεν είμαι σε θέση να εκτιμήσω τη χρησιμότητα του πλήθους των υποδείξεων των ειδικών της Ένωσης για τους παραγωγούς των επιστημονικών περιοδικών, είμαι όμως σε θέση να κρίνω τόσο το αισθητικό αποτέλεσμα όσο και τη δυσκολία στην προσαρμογή κάθε κειμένου στις απαιτήσεις του εγχειριδίου. Ελλείπει επαγγελματία δακτυλογράφου-γραμματέως που θα αναλάμβανε την μετάβαση των χειρογράφων μου στο στρυφνό κόσμο της τυπογραφίας, και οπλισμένος με τον ηλεκτρονικό μου υπολογιστή, σχεδίασα ένα σύνολο μακροεντολών για το σύστημα L^AT_EX με τους εξής στόχους:

- Παραγωγή κειμένου σύμφωνα με τις προδιαγραφές του εγχειριδίου περί διαστάσεων και θέσης κάθε λειτουργικής μονάδας στο κείμενο χωρίς να χρειάζεται να ασχολούμαι με τη δημιουργία των διαφόρων ενοτήτων, τίτλων, κ.λπ. σε κάθε κείμενο (ορισμός κατάστασης man, από τη λέξη «manuscript»).
- Παραγωγή κειμένου που να διαβάζεται εύκολα και ευχάριστα, στη μορφή που έχουμε συνηθίσει στον κλάδο μας (δηλαδή αυτή των περιοδικών της Ένωσης), κατάλληλου για διάδοση, ηλεκτρονικά ή ταχυδρομικά, κατά τη διάρκεια του (δυστυχώς μακρού) διαστήματος που συνήθως μεσολαβεί από την αποστολή μέχρι τη δημοσίευση του άρθρου (ορισμός κατάστασης jou, από τη λέξη «journal»).
- Απλή μετάβαση μεταξύ των δύο μορφών με μια παράμετρο στην εντολή κλήσης του πακέτου και με πλήρη συμβατότητα σε εντολές και επεξεργασία.
- Αυτοματισμό των ανωτέρω και προσαρμογή στο σύνηθες πρωτόκολλο και σύνολο εντολών του L^AT_EX ώστε να μη χρειάζεται να μεταβάλλω τις συνήθειες μου στην προετοιμασία ενός κειμένου και με την προσθήκη όσο το δυνατό λιγότερων νέων μακροεντολών.

Αν και η επιλογή του συστήματος L^AT_EX έγινε για λόγους ανεξάρτητους των παραπάνω προϋποθέσεων (απλά ήταν το σύστημα με το οποίο ήμουν εξοικειωμένος και πολύ ευχαριστημένος) είναι προφανές ότι προσφέρεται με το παραπάνω λόγω του θεμελιώδους διαχωρισμού μεταξύ δομής και περιεχομένου που ενθαρρύνει. Μ' άλλα λόγια, είναι απόλυτα φυσικό μέσα στο πλαίσιο του L^AT_EX να γράφεται ένα κείμενο με συμβολικά επισήματα δομής, π.χ., έναρξης θεματικών ενοτήτων, και η τελική εμφάνιση να εξαρτάται αποκλειστικά από την κατηγορία εγγράφου με την οποία θα γίνει η επεξεργασία από το L^AT_EX. Ο συντάκτης του κειμένου αποφεύγει (μάλλον, δε χρειάζεται) να ασχολείται με γραμματισειρές, διαστάσεις, στοίχιση, ή σελιδοποίηση, ενώ το έργο του προγραμματιστή της κατηγορίας κειμένου διευκολύνεται σε σημείο που να είναι δυνατό με μια απλή παράμετρο στο πρόγραμμα το ίδιο ακριβώς κείμενο να αλλάζει εντελώς παρουσιαστικό.

Ένα μεγάλο μέρος της προγραμματιστικής δουλειάς μπορούσε να γίνει επανορίζοντας απλώς μακροεντολές και μεταβλητές του συστήματος ώστε τα περιθώρια π.χ. και οι επικεφαλίδες να ακολουθούν τις προδιαγραφές του εγχειριδίου. Όσο για τις ειδικότερες λειτουργίες (π.χ. αντικατάσταση της έμφασης με υπογράμμιση, αναβολή των πινάκων και σχημάτων για το τέλος του κειμένου, διπλοδιάστημα μεταξύ γραμμών κ.ά.), οι περισσότερες είχαν για καλή μου τύχη ήδη υλοποιηθεί, χωριστά η μία από την άλλη, και βρίσκονταν διαθέσιμες στους κόμβους του CTAN, έτοιμες να ενσωματωθούν με μικρές τροποποιήσεις στο αρχείο ορισμού της κατηγορίας εγγράφου apa.

Ένα από τα πιο «καυτά» ζητήματα στην προετοιμασία κειμένων για να υποβληθούν για δημοσίευση σε περιοδικά της Αμερικανικής Ψυχολογικής Ένωσης αφορά στην παρουσίαση της βιβλιογραφίας, τόσο μέσα στο κείμενο (παραπομπές), όσο και στο βιβλιογραφικό κατάλογο στο τέλος. Συγκεκριμένα, η μορφή που απαιτείται είναι η γνωστή ως «author (year)» διότι στο κείμενο αναφέρεται το όνομα του συγγραφέα ακολουθούμενο από το έτος δημοσίευσης σε παρένθεση. Πλήθος (στην κυριολεξία) κανόνων παρέχονται στο εγχειρίδιο της Ένωσης για κάθε πιθανή ειδική περίπτωση που μπορεί κάποιος να αντιμετωπίσει. Οι περισσότεροι από τους κανόνες αυτούς είναι δυνατό να αυτοματοποιηθούν—επιπλέον, οι δυνατότητες εκμετάλλευσης του συστήματος `BIBTEX` για το χειρισμό της βιβλιογραφίας χωρίς να χρειάζεται δακτυλογράφηση των ίδιων στοιχείων πάνω από μια φορά είναι προφανείς. Η διεθνής κοινότητα χρηστών του `LATEX` για μια ακόμη φορά στάθηκε στο ύψος της, μια και ήδη υπήρχαν μερικές απόπειρες κωδικοποίησης του συστήματος παραπομπών: `newapa.bst`, `newapa2.bst`, `theapa.bst`, και κατά πάσα πιθανότητα κι άλλες που απλώς δεν ήταν διαθέσιμες στο CTAN. Επιπλέον των παραπομπών τα ανωτέρω πακέτα προσέφεραν και αυτοματοποίηση της εξειδικευμένης μορφής αριθμημένων καταλόγων που υπαγορεύονται από το εγχειρίδιο της Ένωσης. Έκτοτε ο χειρισμός των παραπομπών και της βιβλιογραφίας συμπληρώθηκε και τελειοποιήθηκε με το σύνολο μακροεντολών `apacite`, το οποίο χρησιμοποιείται στις πρόσφατες εκδόσεις της κατηγορίας εγγράφου `apa`.

Αν και ιστορικά κατά τι ανακριβής, η ανωτέρω παράθεση έχει τους εξής σκοπούς: Πρώτον, την περιγραφή ενός πραγματικού προβλήματος που ανέκυψε σε συνθήκες φυσιολογικής ακαδημαϊκής λειτουργίας. Δεύτερον, την αντιμετώπιση του προβλήματος στο πλαίσιο του συστήματος `LATEX`, δηλαδή ως ζητήματος παρουσίασης ανεξάρτητα από το περιεχόμενο. Και τρίτον, την αναγνώριση της τεράστιας συμβολής των ανά τον κόσμο χρηστών του `LATEX`, που έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη συνόλων μακροεντολών σχεδόν για κάθε πιθανή στοιχειοθετική απαίτηση που μπορεί κάποιος να έχει.

Στη σημερινή μορφή του, η κατηγορία εγγράφου `apa` καλείται με την εντολή `\documentclass` με μια παράμετρο εκ των `man`, `jou`, ή `doc` για την επιλογή της επιθυμητής μορφής του κειμένου, π.χ.,

```
\documentclass[man]{apa}
```

(πέραν των δύο βασικών καταστάσεων, `man` και `jou`, που περιγράφηκαν παραπάνω, η επιλογή `doc` ακολουθεί τις βασικές προδιαγραφές της Ένωσης όσον αφορά στις παραπομπές και τις ενότητες, αναγνωρίζει κι ενδεχομένως αγνοεί τις ειδικές μακροεντολές του `apa.cls` που δεν υπάρχουν στο `LATEX`, και παράγει κείμενο της συνήθους μορφής `LATEX`).

Για τη χρήση του πακέτου απαιτείται ο ορισμός των συνήθων πεδίων `author` και `title` (συγγραφέα και τίτλου του άρθρου) και αρκετών συμπληρωμα-

τικών πεδίων που απαιτούνται (ή είναι απλώς προαιρετικά) από το εγχειρίδιο: `affiliation`, `acknowledgements`, `abstract`, `shorttitle`, `righthead`, `lefthead`. Ακολουθεί η εντολή έναρξης κειμένου (`\begin{document}`) και αμέσως μετά η εντολή `\maketitle` που στοιχειοθετεί τις βασικές ενότητες ορισμού του κειμένου διαφορετικά σε κάθε μια από τις τρεις καταστάσεις μορφής. Για παράδειγμα, για το παρόν τα πεδία θα ορίζαμε τα πεδία ως εξής:

```
\title{Η κατηγορία εγγράφου apa...}
\author{Αθανάσιος Χ. Πρωτόπαπας}
\affiliation{\textlatin{Scientific Learning Corporation\...}}
\shorttitle{Η κατηγορία εγγράφου \textlatin{apa}}
\righthead{Η κατηγορία εγγράφου \textlatin{apa}}
\lefthead{Αθανάσιος Χ. Πρωτόπαπας}
```

Στη συνέχεια δακτυλογραφείται το κείμενο του άρθρου στη γνωστή μορφή του και χωρίς ο συγγραφέας να χρειάζεται να ασχοληθεί πλέον με την τελική μορφή του κειμένου, τη θέση των σχημάτων, την τακτοποίηση των βιβλιογραφικών παραπομπών, ή άλλα ομοίως δευτερεύοντα (ως προς το περιεχόμενο) ζητήματα. Για τις θεματικές ενότητες του κειμένου χρησιμοποιούνται οι οικείες μακροεντολές του \LaTeX : `\section`, `\subsection`, κτλ. Ακόμα και το μέγεθος και η διεύθυνση των σχημάτων που ορίζονται σε εξωτερικά αρχεία τύπου `encapsulated postscript` έχει πλέον αυτοματοποιηθεί με τη χρήση της μακροεντολής `\fitfigure`, που παράγει διαφορετικά αποτελέσματα στην κατάσταση `job` απ'ό,τι στην κατάσταση `man`. Προφανώς η τήρηση των εκφραστικών και άλλων στυλιστικών κανόνων που εκφράζονται στο εγχειρίδιο παραμένει ευθύνη του συγγραφέα αλλά δυστυχώς δεν έχει εφευρεθεί ακόμα το πρόγραμμα αυτοματισμού φρασεολογίας που όλοι περιμένουμε.

Με την αναγνώριση αυτού του περιορισμού μπορούμε να κλείσουμε εδώ σημειώνοντας ότι η κατηγορία εγγράφου `apa` δείχνει πώς το σύστημα \LaTeX μπορεί να κάνει ευκολότερη την ζωή όσων υποβάλλουν άρθρα προς δημοσίευση σε έντυπα που ακολουθούν τις επιταγές της Αμερικανικής Ψυχολογικής Ένωσης.